

miru« (51), premda »prevlast na moru još nije bila u pitanju. U opštem gonjenju uskoka glavno je bilo održavanje mira, a ne obezbeđenje kasnije čuvenog *Dominium Kulfi*« (50). Bez obzira na to, što se te tvrdnje međusobno isključuju, već je u najmanju ruku neobična sama pomisao, da Venecija ne shvaća što se događa na Jadranu.

Treću etapu, t. j. razdoblje od 1561—62, V. smatra »vrhuncem rata protiv Turaka i Mlečana«. Iako tvrdi, da su godine 1566—67 »bile jedan od vrhunaca u uskočkoj borbi« i da »nikad Mlečani nisu vodili tako žestoku borbu protiv uskoka kao-u ovo vreme« (61), ipak nas o tome ne može uvjeriti. Svi opisi pljačka i »borbi« prije 1567 odnose se na Tursku (59—61). Ako, nadalje, imamo na umu, da u tom razdoblju još uvijek postoje — i postojat će do kraja stoljeća — i dalmatinski i senjski uskoci, onda se prije ocjene mletačko-uskočkih odnosa nalazimo pred zadaćom, da točnije razgraničimo njihov »djelokrug«. Ali kako ćemo to učiniti, kad autor nije za sva svoja nabranja »žestokih sukoba« naveo ni jedan izvor, iz kojega je crpao podatke. Upravo to upozorava na oprez, jer ono što možemo kontrolirati (na pr. Lippomanov izvještaj, up. Horvat, n. d. I., str. 3—6), nije točno reproducirano. Pretpostavimo li, štoviše, da su nabranja o nanesenim štetama uskoka točna i da se sva ona odnose na senjske uskoke, ne znamo još uvijek, zašto bi to razdoblje imalo da bude »vrhuncem borbe«. Jer je nesumnjivo u uskočkoj povijesti bilo doba, koje je po opsegu plijena i broju pljačkaških pothvata nadmašivalo ovaj »vrhunac«.

Najzad tvrdnja, da su za Ciparskog rata »senjski uskoci postali opet sjajni saveznici Sinjorije« (64), nema oslonca u izvorima. Budući da Fachinetti javlja kardinalu Alessandrinu: »Si è dato commissione ancora al provveditore della Dalmatia, che si servi degli Scocchi« (Horvat, n. d. I, str. 6), ostaju opet dvije mogućnosti. No kako je gotovo nemoguće, da bi providur mogao najmiti senjske uskoke, koji su već plaćenici Habsburgovaca, to se nesumnjivo i ta vijest, kako je to već tvrdio Kravjanszky, odnosi na dalmatinske uskoke.

V. je napokon u posljednjem poglavlju (64—66) opravdavao način uskočkog ratovanja i pokušao dati ocjenu uskočke borbe. Već je po samom naslovu priloga jasno, da autor gleda na uskočki problem sa »uskočkog« stanovišta, ne uzevši dovoljno u obzir sve one druge važnije momente, koji su utjecali na to, da se »uskočki problem« uopće pojavio. Zanimarivši stvarne uzročnike uskočkih akcija, on toliko idealizira ulogu senjskih uskoka, da tvrdi čak i to, kako se »jedan grad usred tri velike države borio hrabro, očajno ponekad i drsko katkad« (65). Vrijeme je, da romantičnu sliku Šenoinu svedemo na stvarnu ulogu senjskih uskoka u historiji. U borbi za premoć na Jadranu u drugoj polovici XVI. st., oni su kao krajišnici bili jedina snaga, s kojom su Habsburgovci mogli Mlečanima osporavati »*dominium maris*«. A imali su i neke prednosti: bili su jeftini plaćenici i donosili plijen. Ali oni nisu sami sebi »izgrađivali međunarodni položaj«, već su ih Habsburgovci držali tako dugo, dok im je to položaj u zemlji i izvan nje dopuštao.

N. Klaić

DRŽISLAV ŠVOB, KOMES DOMALD (DOKTORSKA DISERTACIJA IZ G. 1933.)

Naučna misao 1955, br. 3—4, str. 6—37.

Prerano umrli D. Švob spada u red rijetkih povjesničara, koji su ne samo oštrom pronicavošću otkrivali historijsku istinu, već su imali i dovoljno hrabrosti da je iznesu pred javnost. Još 1940 Š. je u radu »Krivotvorine o Svetom Jurju

Putaljskom« (VAD n. s. XVII) iznio mišljenje, da su Trpimirova i Mucimirova isprava falsifikati. To mišljenje, iako još nedovoljno potkrijepljeno dokazima, ostaje prema našem uvjerenju i danas temelj na kojem treba dalje graditi. Sav napor prof. M. Barade, da u raspravi »Dvije naše vladarske isprave« (Croatia sacra 1937) utvrdi autentičnost navedenih isprava, ostaje samo uzoran primjer, kako valja vršiti diplomatičko-paleografsku analizu srednjovjekovnih isprava. A možda je Š. išao katkad u tvrdnjama suviše daleko. Ali i to može samo koristiti povijesnoj nauci, jer takve tvrdnje otvaraju nove vidike u povijesnom razvoju i omogućavaju lakše rješavanje problema.

Iako sve tvrdnje, koje je Š. iznio u raspravi »Krnji ljetopis splitski« (VAD n. s. XVI, 1936) ne mogu biti točne, ipak je tek on, nakon Šišićeve suviše oskudne analize djela (Miha Madijev de Barbazanis, Rad JAZU 153, 1903), upozorio na neke momente s kojima se u ponovnoj analizi — a ona je potrebna — mora računati.

Rasprava »Komes Domald« je Švobova disertacija, s kojom je 1933 doktorirao na sveučilištu u Zagrebu. I ona obiluje svim dosad navedenim odlikama Švobova naučnog rada. Ima ponegdje u njoj previše kritičnosti, ali ako prihvatimo osnovne tvrdnje rasprave — čini se, da tome nema zapreke — onda ostaje zasluga Š., da je prvi put u povijesti upozorio na neke falsificirane isprave, čije uklanjanje otvara mogućnost novog rješavanja nekih zbivanja u prvoj polovici XIII. st. Upravo to, a ne neke kronološke korekture u Domaldovu djelovanju, predstavljaju najvredniji dio rasprave. Možda ni sam autor, koji je išao prvenstveno za tim, da rasvijetli pitanje podrijetla i historijske uloge komesa Domalda, nije u tom smislu — što je donekle razumljivo — iskoristio rezultate svog istraživanja.

Istražujući najprije pitanje podrijetla Domalda, Švob prihvaća mišljenje Šišića i odbacuje identifikaciju omiškog kneza Malduča i Domalda, koju je postavio još Lucius. Prema toj identifikaciji morali bismo zaključiti, da je Domald pripadao porodici ili plemenu Kačića. U prilog Šišićeve tvrdnje, da se tu radi o dvije odjelite ličnosti, donosi Š. novi lingvistički dokaz. Švob naime tvrdi, da se ime omiškog kreza Malduča (u lat. formi: Malducis, Malduco i Malducio) treba čitati Malduš, pa da prema tome »to ime s imenom Domald nema nikakve lingvističke veze« (8). Učvršćuje zatim tu misao analizom Tominih podataka. Dok je Malduč »bio pataren ili bar njihov zaštitnik«, Domalda prikazuje Toma u sasvim drugom svijetlu. On daruje dapače templare. A to »opet pokazuje, da je tvrdnja o identičnosti ta dva lica posve neosnovana« (8).

Podvrgava zatim kritici mišljenje Vjek. Klaića, prema kojem je Domald iz plemena Svačića. Naime, na osnovu isprave Andrije II iz 1210 g. prema kojoj dobiva tobože Domald za zasluge Cetinu i Trilj, a na koju se u XIV. st. poziva knez Ivan Nelipić kao potomak Domalda, Klaić je zaključio, da je Domald iz porodice Nelipića. A kako pisac djela »Obsidio Jadrensis« tvrdi, da je Nelipić iz plemena Svačića, to Klaić i dalje povezuje rodbinsku vezu i zaključuje, da je Domald Svačić. Ali Švob postavlja opravdano sumnju u autentičnost isprave iz 1210 g., kao i isprava od 24. VIII. 1356 i 9. V. 1358, prema kojima nasljednici Domaldovi tobože ustupaju Ivanu Nelipiću Cetinu. Stvarno je već odavno trebalo izvršiti kritiku ovih sumnjivih isprava. Jedini spomen na ispravu iz 1210 je presuda Ludovika I iz 28. XII. 1360 izdana nakon parnice, koja se neposredno pred tim vodila u Zadru pred kraljicom Elizabetom, a u kojoj su neki plemići iz Cetine podigli tužbu protiv Ivana Nelipića, jer da ih je istjerao s njihovih baština. Ivan je u svoju korist priložio na sudu Andrijinu tobožnju ispravu i samo na osnovu nje dobio parnicu. Ali upravo takav postupak na parnici pred kraljicom najviše upućuje na to, kaže Švob, da su isprave

iz 1356 i 1358 falsifikati. Budući da se u njima također dokazuje Ivanovo vlasništvo Cetine — iako u nejasnoj formi —, a sam se Ivan u parnici 1360 na njih ne poziva, to su obje isprave morale nastati poslije navedene parnice iz 1360. Opravdana je Švobova pretpostavka, da su navedene isprave nastale prije 1408 g., »kad se Ivaniš, nakon kolebanja između Ladislava i Žigmunda, definitivno poklonio Žigmundu...« (10). Jer je Ivan, nastavlja Švob, doduše dobio parnicu 1360, ali se ona osniva svega na jednoj ispravi. Falsificirane isprave iz 1356 i 1358 trebale su potvrditi »da je Ivan Nelipić zaista s pravom dobio parnicu 1360 god... Dakako da ti falsifikati nisu mogli biti prosto potvrđnice Andrijine isprave, jer bi u tom slučaju bilo odviše sumnjivo, da ih ne zna isprava od g. 1360.« Zbog toga u njima »tobože ustupaju baštinici Domaldovi svoje pravo na Cetinu i okolne zemlje svom rođaku Ivanu Nelipiću« (10). Međutim, u prilog Švobove tvrdnje, da je isprava iz 1358 falsifikat, ide svakako i nejasna stilizacija njenog bitnog sadržaja. Iz isprave se uopće ne zna što potomci Domaldovi ustupaju Ivanu kao rođaku. Švob drži, kao što je naprijed navedeno, da su baštinici Ivanu ustupili »svoje pravo na Cetinu«, ali to se u ispravi ne tvrdi. Baštinici Domaldovi »cedunt comiti Joanni... de terra in Cetina concessa per regem Andream, ratificantes privilegium ipsis concessum per regem Lodovicum et fatentur satisfactionem accepisse« (T. Smičiklas, Diplomatički zbornik XII, str. 474). Falsifikator je dakle nastojao toliko skrenuti pažnju čitatelju isprave na samu potvrdu Andrijine isprave iz 1210 g., da nije smatrao potrebnim navesti, koji su dio Cetine (de terra in Cetina) Domaldovci ustupili Ivanu. Obrana je dakle tobožnje Andrijine isprave uspjela i 1360 g. u parnici u Zadru i 1406 g. Protiv ispravnosti isprave iz 1210 g. Švob navodi slijedeće dokaze: 1. Domald se u ispravi naziva samo comes de Scebenig, a on je tada i knez u Splitu; i 2. prema falsifikatu Domald bi trebao dobiti i primorje od Vrulje do Žrnovnice, pa bi prema tome morao pripadati Domaldu i Omiš, koji je u vlasti Kačića. Do tih je krivih podataka došao, prema uvjerenju Švoba, falsifikator na taj način, što se služio Tominom Historijom Salonitanom. Prema Tomi je kaže Švob, našao i oca Domaldu — Saracena (prema kliškom županu Saracenu). No i za ovaj bi se falsifikat moglo naći više prigovora nego što ih navodi Švob. Neobičan je, prije svega, oblik isprave (notifikacija i datacija) koji se i u danas poznatom krnjem obliku isprave razabire. A zatim, neobična je i terminologija (na pr. principes Ungarie), bujan i bogati rječnik, koji nije poznavala kancelarija Arpadovića. »Prema tome razlaganju otpadaju svi podaci falsificirane Andrijine darovnice Domaldu, osim jedne, da granice, koje navodi Andrijina isprava, pokazuju težnju, koji opseg svom Cetinskom posjedu s Triljem želi dati Ivan Nelipić. Otpada dakle i Klaićevo dokazivanje, da je Domald iz plemena Svačić, kao neosnovano mišljenje« (13).

Međutim, Domalda spominju i dvije isprave izdane knezovima Bribirskim. Jedna, datirana godinom 1223, prema kojoj Grgur i Stjepan dobivaju zbog toga, što im je buntovnik Domald poharao posjede, »quandam possessionem suam, que incipit ab aqua Corca descendes ad mare venit usque Zadar« (T. Smičiklas, CD III, 231). Druga je isprava datirana 23. XI. 1251, a u njoj Bela IV potvrđuje plemićima bribirskim (nobiles de Breberio) zbog različitih zasluga, a osobito zbog toga što su »expugnatis et effugatis Damaldo et Boyzým ac cognatis eorumdem« bribirsku županiju (comitatum breberiensem cum omnibus utilitibus et pertinenciis; T. Smičiklas, CD IV, 467). Švob opravdano poriče ispravnost ovoj ispravi Andrijinoj iz 1223 g., i smatra, da je nastala na osnovu Beline isprave iz 1251 g. Prigovori, na osnovu kojih pobija ispravnost Andrijine isprave (da Belina isprava iz 1251 uopće ne spominje Andrijinu, iako bi je morala spomenuti; da je datacija nepotpuna i da je

podatak o pomoći stranih sila Domaldu za ono doba nemoguć) na mjestu su. Ali i ovdje bismo ispravi mogli navesti još neke prigovore. U dataciji (verbi incarnati!) i koroboraciji nisu uobičajene forme. Ako, nadalje, uzmemo u obzir da je ova darovnica svečana, onda nam se i nehotice postavlja pitanje, kako je to moguće, da se u takve vrste donaciji uopće ne navodi točno predmet darovanja. Jer kralj daruje Bribircima samo »*quandam possessionem suam*« (sc. Domaldi)! Kako to da u kraljevskoj donaciji stoje granice nekog posjeda, za koji se uopće ne zna ime? A granice se toj bezimenoj zemlji određuju isto tako nesigurno i širokogrudno: »*ab aqua Corca descendens ad mare venit (sc. possessio) usque Zadur*« (T. Smičiklas, CD III, 231)! Što to znači? Da li se granica spušta po Krki? A gdje na Krki počinje? I što to najzad znači »*usque Zadur*«? Svi su autori dosad tumačili Zadur sa Zadrom. No Zadar se u XIII. stoljeću ne naziva Zadar, već Jadera, Jadra, Iadra (pridjevni oblik *iaderensis*). Iz te nejasnosti — koja ne može biti nehotična — posve je jasno, da je nepoznatog falsifikatora vodila namjera da svojim sastavkom dokaže pravo na neki uzurpirani dio Domaldovih posjeda. Sa sigurnošću bismo mogli reći, da je falsifikat načinjen za Bribirce, ili Grgura i Stjepana, ili potomke iz iste loze, jer su oni navedeni kao destinatori u falsifikatu. Međutim, mi ne bismo povezivali postanak ovog falsifikata s ispravom iz 1251, kako je to učinio Švob. Prije svega zbog toga, što ni ispravu iz 1251 g. ne smatramo ispravnom. Spomenuta isprava ide u red onih važnih povjesnih dokumenata na osnovu kojih stvaramo zaključke o postepenom uzdizanju hrvatskih dinasta. Tim je važnije pitanje njene ispravnosti. S formalne, dakle diplomatske strane, izuzevši neke neobične izraze, ispravi nema prigovora. Ali, uzme li se i kod ove isprave njena velika važnost. — jer to je potvrda čitave bribirske županije — onda nas i ovdje zadivljuje nehaj Arpadovića, koji se tek za usput navedene usluge Bribiraca odriču ponovo bribirske županije. Bela IV se dapače zadovoljava usmenim tvrdnjama Bribiraca, jer oni nisu donijeli pred kralja nikakvo pismeno svjedočanstvo, da je bribirska županija njihova. Bela tobože u ispravi tvrdi da je bribirska županija »*a progenitoribus nostris eis (sc. nobilibus de Breberio) liberaliter datum et collatum, ac incite recordationis patris nostri privilegio roboratum, quod tamen casu dicitur amissum...*« (T. Smičiklas, CD IV, 467). Dakle: bribirsku su županiju tobože poklonili Šubićima Arpadovići još prije Andrije II; Andrija je darovnicu potvrdio, ali se ona slučajno izgubila! A zašto su Bribirci uopće dobili čitavu županiju, o tome privilegij šuti! Bela im je potvrđuje zato, što su pobijedili Domalda i Višena i što su se junački borili protiv Tatara. Uostalom, tvrdnja o zaslugama u doba provala Tatara nije nova. U najvećem broju falsifikata, koji su datirani XIII. stoljećem, upotrebljava se provala Tatara kao uspješno sredstvo za isticanje zasluga učinjenih kralju Beli IV (na pr. većina frankopanskih falsifikata). Ali Bribirci su se prema falsifikatu borili i u mnogim drugim bitkama za Arpadoviće. Ni jedna se od slav-
nih pomorskih i kopnenih bitaka poimence ne navodi u falsifikatu, tako da je jasno, da su to samo isprazne tvrdnje. A uloga Bribirskih knezova u prvoj polovici XIII. st., pa i za provala Tatara, poznata je i iz drugih izvora. Sve dakle upućuje na to, da su Bribirski knezovi — bez obzira na stvarne usluge, koje su učinili Andriji II i Beli IV — nastojali, uzvisujući svoje zasluge u borbama, opravdati posjed bribirske županije.

Ne bismo sad ulazili u pitanje kad su oba falsifikata nastala. Ali Švobovo mišljenje, da je falsifikat iz 1223 nastao 1343, kad je Mladen III želio prodati Mlecima Skradin i falsifikatom opravdati svoje pravo na njega, ne čini nam se dovoljno opravdanim. Ta falsifikat iz 1223 uopće ne spominje Skradin! Neki netočni navodi

očito ne bi ni Mlečane mogli zadovoljiti. Radije bismo pretpostavili, da su falsifikati nastali u doba, kad su Bribirci trebali opravdati neki posjed, koji je nekoć pripadao Domaldu, i bribirsku županiju. No već sama činjenica, da je isprava iz 1251 g. falsificirana, pruža mogućnost, da ulogu bribirskih knezova u hrvatskoj povijesti gledamo u drugom svijetlu, nego što su to dosadašnji historičari činili. Ako su bribirski knezovi uspjeli — i to očito pred hrvatsko-ugarskim kraljem — falsifikatom »dokazati« svoje pravo na županiju i nije im bilo potrebno navoditi ime kralja, koji im je županiju dao, onda je sasvim jasno, da su uzurpirali županiju u doba, kad su kraljevi bili preslabi da im se opru. Pretpostavimo li, da je falsifikat iz 1251 g. nastao u doba Bele IV — što nam se ne čini vjerojatnim — to bi značilo, da se i naj snažniji Arpadović zadovoljio stvarnim stanjem i priznao Bribircima posjed županije, koju su uzurpirali. Nesumnjivo da u takvu, od kralja neodvisnom, odnosu treba tražiti početke uspona Bribiraca.

Odbacivši ispravu iz 1223 g. kao falsifikat, Švob zaključuje: »Prema tom rezultatu otpadaju svi podaci tobožnje Andrijine isprave Šubićima, dakle i genealoški podatak o Domalduvu djedu Slovinji, kao i o tobožnjoj Domalduvoj baštinskoj zemlji, koju da su on i njegovi srodnici baštinili od djeda Slovinje« (15).

Možda i nije potrebno da se iz nekog falsifikata izbacuju tako temeljito svi podaci, kako to čini Švob. Ako su Bribirski knezovi htjeli falsifikatom dokazati pravo na neki Domalduv posjed, ne slijedi, da su u istoj ispravi izmislili i ime Domalduva djeda. To bi im bilo potrebno samo u onom slučaju, da su željeli iskriviti podatke o porodici Domalda, što nije vjerojatno. Švob ide dapače mnogo dalje. Odbacuje podatke Mihe Madijeva, koji tvrdi, da je Domald podrijetlom »de Clivna« (15). Misli da ima pravo na ovakav postupak zbog toga, što se Miha pri sastavljanju svog djela služio samo Tomom, a Toma ništa ne govori o Domalduvu porijeklu. »Ta je tvrdnja Mihe Madijeva zacijelo njegova izmišljotina, kao što i konačna sudbina Domalduva ne može odgovarati istini« (18). Prelazi zbog toga na analizu »četiri isprave, koje mogu dati nešto podataka, kao i Tomin podatak o biskupu Saracenu« (19). To su: a) Ugovor o miru između Splićana i Trogirana iz 1239, gdje se spominje »Rogerio nipote del conte Domaldo«; b) Domalduv mir s Trogiranima iz 1243 s podatkom: »Ego quidem Domaldus comes, una cum filio meo Slovina et Rogerio nepote«; c) isprava Bele IV iz 1249 g., u kojoj nagrađuje župana Pavla zbog toga, što je svladao »infidelem nostrum Boyzen nomine in insula«, a brata mu Domalda zarobio pri osvajanju Klisa (in expugnatione castris Clich quendam fratrem eiusdem nomine Damald similiter captivatum abducendo — T. S m i č i k l a s, CD IV, 383 i d., spomenuta isprava Bribircima iz 1251). Toma pak spominje, da je Domalduv rođak, imenom Saracen, bio krbavski biskup (Švob, n. d., 19—20). Na osnovu tih izvora Švob zaključuje, da se »o rodu Domalduvu može samo to reći... da je imao sina Slovinju, brata Bojsena, nećaka Rogerija... i rođaka Saracena, kasnijeg krbavskog biskupa. Sve drugo je proizvoljno mišljenje« (20).

Da li je to mišljenje točno? Da li je Višen (ili kako ga Švob naziva Bojsen) doista brat Domalduv? To tvrdi doduše isprava iz 1249 g. Ali je Toma, koji je svakako bolje upućen u prilike u Hrvatskoj, popratio izmjenu knezova u Splitu g. 1221 slijedećim riječima: »... Spalatenses eiecerunt Domaldum de comitatu et fecerunt sibi comitem quendam nobilem uirum de Luca, nomine Buisenum« (F. R a č k i, Thomas archidiaconus: Historia Salonitana, MSHSM XXVI, 1894, str. 99). A kad Toma dalje priča o sukobu između bribirskog kneza Grgura i Višena, onda tvrdi, da su »ambo una stirpe progeniti« (F. R a č k i, n. d., str. 102). Klaić je držao, da je Višen stric Grgura Bribirskog (Bribirski knezovi od

plemena Šubić do god. 1347, MH 1897, str. 25). Ne može biti nikakve sumnje, da su Boyzen isprave iz 1249 g. i Tomin Buisen jedna ista ličnost. Svakako smo dužni dati prednost Tominim podacima, jer je Toma bolje poznavao ljude u Hrvatskoj nego nepoznati sastavljač isprave iz 1249 g. A ako je Švob prihvatio Tominu tvrdnju, da je Višen bio splitski knez, onda je morao uzeti u obzir i ostale Tomine podatke o Višenu, a ti isključuju mogućnost, da je Višen brat Domaldov. Višen je dakle, kao i Grgur, bio iz plemena Šubića, iz lučke županije, i zasad nemamo prema tome razloga da odbacimo Klaićevo mišljenje.

Ne čini nam se, da bi trebalo sasvim odbaciti tvrdnju Mihe Madijeva o plemenu Domaldovu. Ne ulazeći zasad u detaljnije istraživanje problema starohrvatski županija, htjeli bismo upozoriti na to, da, prema našem uvjerenju, pod imenom »Clevna« Mihe Madijeva ne valja razumijevati današnje Livno, kako se općenito misli, već jedno »pleme« (natio, generatio), vjerojatno u sidraškoj županiji (T. S mi č i k l a s, CD II 268 i III 64). U istoj se županiji spominju u drugoj polovici XII. st. kao župani Slovinja, njegov sin Dešen i unuk Saracen (T. S mi č i k l a s, CD II, 171, 180, 189, 218), pa je vrlo vjerojatno — budući da su to imena, koja izvori spominju u Domaldovoj porodici — da je iz te županske porodice potekao Domald. Veću vjerojatnost ovoj pretpostavci daje dosad neosnovano mišljenje, da je Domald bio 1200 g. šibenski knez i da je u toj časti naslijedio svog oca Saracena. Samo na osnovu presude Andrije II iz g. 1200 (T. S mi č i k l a s, CD III, 357) u kojoj se Domald i kao pristav i u dignitariju naslovljava kao comes (ali bez ikakve druge oznake!), zaključio je Švob i ostali autori prije njega, da je Domald tada šibenski knez. Međutim, ako se odbace tvrdnje lažne isprave iz 1210, da je Domald comes de Scebenig, onda je jedini autentični podatak o njegovu kneževanju u Šibeniku mir sklopljen 1216 g. između Raba i Šibenika. U njemu se sam Domald naziva »spalatensis et sibenicensis comes« (T. S mi č i k l a s, CD III, 143).

Čini se, da te činjenice upućuju da tražimo u sidraškoj županiji ne samo porijeklo Domalda, već da upravo tu županiju smatramo središtem, iz kojega je Domald postepeno širio svoju vlast.

Švob prati dalje tok Domaldova života i drži, da dosadašnja mišljenja ni u tom pitanju nisu točna. Slaže se doduše s dosadašnjim autorima, koji su prestanak prvog Domaldova kneževanja u Splitu datirali između 1219—21, ali drži, da je ugovor sklopljen 1221 između Splita, Trogira i Klišana »nastao zbog toga, što je zbačeni Domald kao šibenski knez napadao Split i saveznike, ali je došlo do pomirbe, u koju je ušla obaveza, da ,li Sibenizani non corseggiaranno'« (26). Domald je, prema Švobu, šibenski knez sve do 1226/7. Tada ga je kralj istjerao iz Klisa i Šibenika i Šebenik darovao templarima (28—29). Ovo različito mišljenje osniva Švob na tvrdnji, da je kod sklapanja mira 1221 god. Domald još bio šibenski knez. Međutim, stilizacija ugovora (S mi č i k l a s, CD III, 190) daje pravo Luciusu i ostalim historičarima, jer se Domald u ugovoru uopće ne spominje. A u svim kasnijim ispravama Domald se uopće više ne spominje kao šibenski knez (u S mi č i k l a s a, CD III, 233, naziva se samo comes, što dokazuje da je sačuvao kneževsku titulu i tada, kad nije bio ni šibenski ni splitski knez). U vezi s ovako uređenom kronologijom Švob datira Domaldov dolazak u Klis 1221 g. i misli, da ga u tom mišljenju podupiru podaci Tome. No Toma sasvim jasno datira odlazak templara i dolazak Domalda u Klis Petrovim kneževanjem (1223—1225). Dapače, tek nakon rata Splitsana protiv Ostroga, Petar se povukao u Hum, a Splitsani su počeli napadati templare, tako da su oni odlučili, da se povuku iz Klisa (R a č k i, Thomas archidiaconus, str. 104—5). A ugovor iz 1221 g. dopušta obje mogućnosti, t. j. ne spominje ni

templare ni Domalda kao vlasnike grada. Dok se ne pobije Tomina kronologija u tom pitanju, mora ostati i njegovo mišljenje. Domald je zadržao Klis sve do početka 1227 g. Švob najzad ispravlja Farlatija, koji je prema jednoj krivo datiranoj ispravi držao, da je Domald tri put kneževao u Splitu (22—24). Svoju raspravu o Domaldu završava napokon slijedećim riječima: »Domald je bezuvjetno moćniji feudalac, ali gdje je bila njegova domena, ostaje tajna... Domald nema nikako ono značenje, kakvo mu se pridavalo. Sasvim je pogrešno njemu pridavati neku protagonističku ulogu u borbi protiv kraljevske stranke... Ali na osnovi oskudnih izvora ne može se izgraditi slika djelovanja kneza Domalda. Takav bi rad bio nemetodičan, jer bi bio spekulativan. Nikakvim doumljivanjem ne može se doći do činjenica, koje leže izvan izvora« (31—32). Zaključak je Švoba doduše točan, ali ga se ni on nije pri radu uvijek držao. Da izbjegne jednu krajnost, on je upao u drugu. Čuvao se svih pretpostavaka i izbacivao je sve, što mu se činilo sumnjivim. Zato smo pokušali nekim pretpostavkama unijeti više svijetla u Švobovu dosta oskudnu sliku Domaldova djelovanja u Hrvatskoj. Dalja će istraživanja vjerojatno pokazati, da je Domald uistinu bio, uz Bribirske knezove, centralna ličnost u Hrvatskoj u početku XIII. stoljeća.

Od mnogobrojnih štamparskih pogrešaka, kojima rasprava nažalost obiluje, ispravljamo nadopunjujući samo tekst na strani 15 red 8/9. Potpuni tekst glasi: »... videant etiam, que iura dictus comes Maladinus habet in eo« (S. Ljubić, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke republike II*, MSHSM II, 1870, str. 170).

N. Klaić

PRILOZI PITANJU SEOSKE OPĆINE, BRATSTVA I VRVI

O sociologijskom problemu društvenog uređenja Hrvatske u ranom Srednjem vijeku bilo je već govora na ovom mjestu. Poslije toga postali su pristupačni i pojavili se neki radovi, koji omogućavaju, da se na njihovu temelju provjere tadašnji zaključci.

To su radovi: B. D. Grekov, *Polica — opyt izučeniya obščestvennyh otnošenij v Police XV—XVII. vv.*, Moskva 1951; M. Barada, *Starohrvatska seoska zajednica*, Zagreb 1957 i I. Božić, »Vrvj« u Poljičkom statutu, *Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu*, knj. IV—1, 1957.² Svim je radovima ista ishodišna točka — Poljički zakon. Razlika je u tome, što Grekov nastoji dati prikaz društvenog života u Poljicima od XV. st. dalje; Barada pokušava da iskonstruira prikaz osnovnih društveno-ekonomskih ustanova u hrvatskom rano-feudalnom društvu na temelju prežitaka, koji su spomenuti u navedenom zakonu kao i u drugim suvremenim i ranijim ispravama; Božić istražuje samo ustanovu vrvvi.

Analiza tih gledišta ima za posljedicu, da ih se mora kritizirati, ako ih se ne može prihvatiti. Nije simpatično kritizirati one, koji iz bilo kojih razloga ne mogu da odgovore na kritiku. S druge strane bi napredak nauke morao stati, kad bi takvo osjećajno mjerilo postalo pravilo, namećući ograničenja s obzirom na ocjenjivanje naučnih rezultata iz prošlosti. Primjer tome pruža sam Grekov, koji u svojim djelima obračunava sa shvaćanjima F. I. Leontovića o staroj ruskoj općini.

¹ O. Mandić, *O nekim pitanjima društvenog uređenja Hrvatske u Srednjem vijeku*, HZ 1952: *Bratstvo u ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj*, ib. 1952 (dalje citiram: *Bratstvo...*).

² Ovamo bi pripadao rad R. Guzine, *Usluvi postanka država kod Južnih Slovena*, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 1956, br. 3. Zbog njegove jednostranosti i shematičnosti, o kojima je riječ na drugom mjestu ovog sveska, ne može se uzeti u obzir.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA X.

1957.

BROJ 1—4

Redakcioni odbor:

OLEG MANDIĆ
JAKŠA RAVLIĆ
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB